

Introducció

Una tasca gegantina, vet aquí el que es va proposar Antoni Bergós i Massó (Lleida, 1899 - Barcelona, 1896), quan va encetar el projecte de recopilació i divulgació de les efemèrides històriques de la ciutat de Lleida. Si hem de ser justos, però, la dimensió de la tasca va aparellada amb la talla del personatge; probablement, un dels que més s'ha preocupat mai per fer conèixer la història, la cultura i tot allò que tingués a veure amb la seva ciutat.

Bergós va estudiar enginyeria agrícola a l'Escola d'Agricultura de la Mancomunitat de Catalunya i dret a la Universitat de Saragossa. Instal·lat a la seva ciutat natal, va exercir l'advocacia com a professió però sobretot va destacar per la seva activitat cívica. Així, el veiem promovent i impulsant entitats com l'Ateneu Lleidatà, la Cambra de Comerç, l'Assemblea General de la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre, el Sindicat d'Advocats, la Biblioteca Pública i un llarg etcètera que inclou, també, l'organització d'esdeveniments com l'Exposició de Maquinària Agrícola de 1928 o el fet de ser membre de la ponència de la divisió territorial de la Generalitat el 1932. A banda, és clar, de la seva activitat política com a destacat dirigent dels republicans lleidatans, que li va costar quatre anys de presó quan es va acabar la Guerra Civil.

És aquest autèntic homenàs en el sentit planià de l'expressió, doncs, el que un bon dia es planteja de recopilar les efemèrides lleidatanes com a forma de sistematitzar el record històric de la ciutat. I ho fa, no podia ser d'altra manera, d'una manera força lògica: primer acut a les autoritats en la matèria, i després s'endinsa personalment en les fonts per arrodonir el resultat.

Les autoritats eren dues, i lleidatanes com ell: Lluís Roca i Florejachs, i Lluís Borràs i Perelló. El primer, metge, va compaginar igualment la seva professió amb l'exercici de diversos càrrecs vinculats amb el món de la cultura, a més de col·laborar amb nombroses publicacions com La Renaixença o La Revista de Lérida. Sense oblidar les seves composi-

cions poètiques, algunes de les quals van ser premiades als Jocs Florals. El que aquí ens interessa, però, és la seva afició per la història, que va portar-lo a escriure uns Fastos ilerdenses que són la base del text que teniu a les mans, ja que tant Borràs com Bergós en van beure per redactar les seves.

Per la seva banda, mossèn Borràs i Perelló era allò que en aquestes terres en diem un capellà saberut: canonge de la Catedral, va presidir i dirigir l'Acadèmia Bibliogràfica Mariana i també va fer les seves incursions literàries i històriques, a les quals es deuen les Efemèrides religioses de la diòcesis de Lérida.

Amb aquests precedents, i amb una constància i una paciència a prova de bombes, Antoni Bergós dia a dia va anar recollint els fets més significatius, a parer seu, de la història de Lleida per presentar-los a un públic que havia patit una amnèsia col·lectiva com poques se n'ha vist. Una amnèsia de dos-cents anys imposada tant per un equivocat complex d'inferioritat dels de casa com per un desig evident dels de fora de diluir la catalanitat dels lleidatans. I res més bo per aconseguir-ho que fer-los oblidar la seva història.

Antoni Bergós, però, no era dels que obliden. Per això, a vegades amb errors, a vegades amb un excés d'entusiasme que el duu a l'exageració, a la fi se'n surt, tanmateix, d'allò que volia: recuperar la memòria col·lectiva d'una ciutat sencera. No era una tasca fàcil. Però algú havia de fer-la. I aquest algú havia de ser Antoni Bergós i Massó, advocat de professió i lleidatà de vocació.

Les efemèrides recollides en aquest volum no havien estat mai publicades ni tampoc donades a conèixer en la llengua original en què Antoni Bergós les va escriure, el castellà, i ara han estat traduïdes al català. El text inicial havia romàs inèdit fins a aquesta edició, ja que havia estat guardat en el fons bibliogràfic d'Antoni Bergós que custodia la seva filla Roser Bergós.

Les efemèrides procedents de l'obra de mossèn Lluís Borràs i Perelló són indicades amb les inicials BP. Les dels Fastos ilerdenses del doctor Roca i Florejachs, amb les inicials RF. Les efemèrides d'ambdós autors refoses en una sola i els afegits introduïts per Antoni Bergós apareixen amb les inicials AB. D'altra banda, ateses les vacil·lacions que presentava l'original pel que fa als ordinals dels reis, sobretot en el cas de la corona catalanoaragonesa, s'ha seguit el criteri establert pel rei Pere el Cerimoniós, que es va autoanomenar Tercer comptant els monarques a partir de la dinastia del Casal de Barcelona, i no pas del d'Aragó. Després, a partir de la dinastia dels Àustries, s'ha seguit la numeració que tenien

els monarques com a reis de Castella, que és l'acceptada generalment. Finalment, cal advertir que quan al text hi ha acotacions temporals i espacials, es refereixen a l'època en què es van redactar les efemèrides; és a dir, darrer terç del segle XIX i primer terç del segle XX.

Josep TARRAGONA I CASTELLS

Gener

1 DE GENER

- 1379 El papa Climent VII dóna al Col·legi de Domènec Pons o de l'Assumpta de Lleida la quarta part dels fruits de la parròquia de Balaguer. [AB]
- 1404 Presa de possessió del bisbat de Lleida pel bisbe Pere de Sagarri-ga. Era natural de l'Empordà i havia obtingut abans les dignitats de canonge arxidiaca de Benasc a la nostra Catedral i cubiculari de Sa Santedat, havent estat elegit per a aquesta seu el 7 de desembre de 1403. Més tard va anar a Roma com a ambaixador de l'antipapa Pere de Luna (Benet XIII) per tractar l'acabament del Cisma d'Occident. Traslladat el 12 de juliol de 1407 a Tarragona, com a arquebisbe d'aquesta ciutat va presidir el parlament de Casp que va donar el regne a Ferran d'Antequera. Va morir a Barcelona el 31 de desembre de 1408. [BP]
- 1579 En aquest dia surt a la llum pública a Lleida el famós llibre filosòfic De ratione docendi de l'eminent Francesc Molí, natural de la mateixa ciutat, a la cèlebre universitat literària de la qual va ser durant molts anys catedràtic de cànons, a semblança del seu pare, també lleidatà. Va menar alguns anys un jutjat al Consell de Mallorca fins que, amb llicència reial, es va retirar a la seva pàtria. [RF]
- 1636 Per ordre del Rev. Pau Mallol es col·loca la imatge mutilada del Sant Crist Trobat damunt d'un altar de l'església parroquial de Sant Llorenç. L'endemà, i obeint les instruccions donades pel vicari capítular, es diposita a la sagristia inferior traient-la del lloc en què primerament havia estat col·locada. [AB]
- 1809 Es procedeix a la renovació de la Junta de Defensa de Lleida, constituïda el 2 de juny de 1808, i sempre presidida pel bisbe Torres. La Junta va funcionar fins al 13 de maig de 1810, en què es va produir el desenllaç del drama de la guerra amb l'ocupació de la ciutat pels francesos. [AB]

- 1886 Comença a publicar-se el Diario de Lérida a base de quatre pàgines i tres columnes. Neix com una expansió de la tasca cultural i publicitària de l'Acadèmia Bibliogràfica Mariana, a on havia d'adreçar-se la correspondència, a nom de Domènec Lamolla, Pvre. L'administració estava instal·lada al carrer Caldereries, 10, 3er. L'ideal de la publicació, que tindrà una llarga vida, és "el fomento y defensa de los verdaderos intereses morales y materiales de Lérida y su provincia". [AB]
- 1891 La premsa local es queixa de l'enorme quantitat d'argent que circula, la qual cosa entorpeix les transaccions mercantils, i prega al director del Banc d'Espanya, Gaspar Lambea, que posi els mitjans per solucionar-ho. El dia 9 del mateix mes s'insisteix altre cop en la manca de bitllets del Banc d'Espanya de 25, 50 i 100 pessetes, i el Diario de Lérida hi posa el següent afegitó, que avui resulta pintoresc: "Si ello obedece al plan de forzar la circulación de la plata, hemos de confesar que ha sido ducho el Banco, aunque tenga poco que agradecerle el comercio". [AB]

2 DE GENER

- 1311 El rei Jaume II el Just escriu al bisbe de Lleida i al rector de la Universitat per tal que evitin que els estudiants vagin de nit amb armes i promovent escàndol. Sens dubte responia a queixes de la ciutat, víctima d'aquests excessos. [AB]
- 1438 La reina Maria, com a governadora en nom i absència del seu espòs Alfons IV, resident a Nàpols, estableix la manera com cal solemnitzar l'elecció del rector de la Universitat de Lleida, i la forma en què s'han de fer les rondes dins dels límits de la seva jurisdicció. [RF]
- 1462 Bertran de la Borda accepta l'oferiment del càrrec de mestre d'obra de la Seu Vella de Lleida. El Capítol de la Catedral de Lleida havia acordat en sessió capitular del 31 de desembre de 1461 el seu nomenament com a successor de l'arquitecte Andreu Pi, que va renunciar el mateix dia al càrrec. [AB]
- 1602 S'inaugura a Tarragona un concili provincial al qual assisteix el bisbe de Lleida Francesc Virgili amb l'arquebisbe de Tarragona i els bisbes de Vic, Solsona i Barcelona, i molts altres abats, priors, síndics i procuradors dels capítols. S'hi van celebrar 38 sessions, s'hi van promulgar 4 constitucions i s'hi van tractar molts punts de disciplina. A la sessió 18 es va acordar, a instàncies del virrei, el duc

de Feria; els diputats generals del Principat, i els consellers de Barcelona i de Manresa, que s'escrigués al rei i s'elevés un prec a Roma per promoure la canonització del beat Ignasi de Loiola. També, a la sessió 20, i a petició del pare provincial dels carmelites, es va acordar d'elevat prec a Sa Santedat demanant la canonització de la mare Teresa de Jesús, tot comissionant per aquest efecte el bisbe de Vic, l'abat de Poblet i el síndic del Capítol de Lleida. [BP]

- 1872 Mor el doctor Ramon Ferrer i Garcés, fill il·lustre de Lleida i autor de diversos tractats de medicina, a més de catedràtic de la Facultat de Medicina de Barcelona. [AB]
- 1886 La Sociedad de Cuartetos, dirigida pel mestre compositor Jaume Roig, fa un concert als salons de la Juventud Católica. Aquesta agrupació artística feia actuacions a diari al Café de Bertran, situat als Porxos Baixos, al lloc del que havia estat Café del Universo. [AB]

3 DE GENER

- 1322 Els capítols de Lleida i Roda elegeixen com a bisbe Ponç de Villamur, ardiaca de la Catedral i capellà de Sa Santedat. L'elecció és confirmada pel papa Joan XXII. Per donar impuls a les obres del claustre i la torre de la Catedral, Ponç de Villamur va agafar a mutu 70.000 lliures jaqueses de la Cadira Apostòlica que estaven dipositades a l'administració de la Sagristia i va vendre, a més, alguns béns de la Mensa Episcopal i de l'Església. El 1322, a finals d'any, el rei Jaume II era a Lleida. El 19 de maig de 1323 es va celebrar un sínode i el 1324 una junta de prelats per tal de ventilar els drets de Jaume II al Regne de Mallorca. El bisbe Ponç de Villamur va promulgar diverses constitucions, entre d'altres als capítols de l'Assumpció de 1323 i 1324, i una altra sobre el Sant Bolquer que comença amb la paraula Ineffabilis. Va morir a finals de 1324. [BP]
- 1399 Mor el noble Guerau de Requesens, bisbe de Lleida, al qual es deu, entre moltes obres notables, l'erecció d'una magnífica capella a la Seu Vella. [RF]
- 1789 L'Ajuntament convoca els nobles, ciutadans i residents de la ciutat, i el corregidor president els fa saber la mort del rei Carles III, a qui tant devia Lleida. També els indica la justa obligació que tenen de manifestar el seu dolor vestint-se de dol rigorós, com ja ho han fet els cavallers regidors, els diputats i els síndics del comú, i els ministres de la ciutat. L'endemà, dia 4, va sortir de la Paeria un

pregó compost pels macers amb cotes, els timbals i els clarins, i els algutzirs amb casaques de dol, acompanyats d'una secció del regiment de Calatrava, tots a cavall, fent saber la mort del rei Carles III, ordenant que s'aturessin totes les diversions i gaubances, i dient als veïns que adrecessin sufragis i oracions a Déu per l'ànima del seu estimat monarca. Els dies posteriors es van preparar els funerals, per als quals el capità d'enginyers i director d'Obres Públiques de la ciutat, José Serafín, va fer construir un cadafal de grans dimensions, tal com se li havia encomanat. [AB]

1893 Fa un fred intensíssim i el riu apareix cobert de dargues. [AB]

1897 Arriba la primera expedició de repatriats procedents de Cuba i és sol·licitament atesa per la Creu Roja i el poble lleidatà. [AB]

4 DE GENER

1227 Jaume I el Conqueridor, atenent la fidelitat i els grans serveis que a ell i als seus antecessors havien prestat els lleidatans, confirma al seu favor totes les franquícies que tenien acordades i n'atorga moltes més. [RF] El rei concedeix als veïns, criats, famílies, béns i mercaderies de la ciutat l'exempció a tots els dominis reials, presents i futurs, del pagament de la lleuda i qualsevol altre dret o imposició, antic o nou, fos quin fos el nom amb què sigui designat. [AB]

1578 El Capítol de la Catedral de Lleida cedeix al rei Felip II el llibre de les Etimologies de sant Isidor, que era a la llibreria de la Catedral i que havia demanat Sa Majestat. De les cartes escrites pel guarda-joies de Felip II al Capítol el 21 de febrer i el 8 de març següents s'infereix que el llibre era en foli, escrit en pergamí i lletra llatina; que Sa Majestat el va tenir en gran estima, i que el va tornar a la seva destinació després d'haver-ne tret allò que desitjava conèixer. [BP]

1618 Pau V subscriu una butlla en què adjudica al prevere Jaime Coraza un benefici a l'església de Llaguarres, de la diòcesi de Lleida. [BP]

1636 El Rev. Joan Casanovas, beneficiari de Sant Llorenç, presenta davant de la comunitat i els obrers de la parròquia una plàtera d'argent on hi ha dipositat un cap de Crist crucificat que, per secret de confessió, li van revelar que pertanyia al tronc trobat quatre dies abans. Un cop ajuntat el cap al tronc es va apreciar el perfecte ajustament de totes les parts. [AB]

5 DE GENER

- 303 Mor l'ilerget Anastasi, martiritzat per la fe de Jesucrist a Badalona juntament amb altres 70 companys. [RF]
- 1297 Jaume II atorga un privilegi, confirmant el del seu avantpassat Jaume I, pel qual s'ordena que solament han de ser exceptuats dels pagaments de drets comunals a la ciutat de Lleida els veïns que hi resideixin contínuament al costat del rei. [AB]
- 1473 Enric Botel, Jordi von Holtz i Joan Planck subscriuen un contracte que autoritza Pedro Lafuerza, notari de Saragossa, amb la finalitat d'ampliar les activitats tipogràfiques del primer impressor lleidatà. [AB]
- 1669 Joan d'Àustria arriba a Lleida a mitjanit i va cap a la Paeria. Com que l'havien estat esperant unes quantes nits, no hi troba cap paer per rebre'l, la qual cosa el molesta sobre manera. Després de prendre un petit refrigeri se'n va cap a Fraga, sense passar més temps a la ciutat. [AB]
- 1714 Arriben a Lleida sis religioses de la comunitat de carmelites descalces de sant Anastasi, traslladades per disposició dels seus superiors el 1707 a Tarragona per causa del setge que patia la ciutat de Lleida. A Tarragona havien estat acollides primerament a casa de la Sra. Gertrudis Montserrat, marquesa de Tamarit, i després van ser distribuïdes per diversos convents del seu orde. Les religioses arribades a Lleida aquest dia van allotjar-se durant un mes en una casa del Sr. Francesc Guiu a la plaça de Sant Joan mentre es desocupava el convent, que havia servit durant set anys d'hospital militar. Mentrestant van arribar quatre religioses de Barcelona i tres de Mataró, i en va quedar cinc a la fundació del convent de Tarragona. [BP]
- 1886 Té lloc a l'església de Sant Llorenç la solemne coronació del Sant Crist Trobat. Predica el P. Rafael Granada, franciscà. El notari de Lleida Ramon Gosé aixeca acta, i la llegeix amb veu alta, del lliurament de la corona que fa l'Academia de Juventud Católica al bisbe de la diòcesi. [AB] Com a nota curiosa, l'Ajuntament no va ser representat en aquesta cerimònia. La corona havia estat confeccionada als tallers de la Viuda e Hijos de Masriera, de Barcelona, i portava gravada aquesta inscripció: "Tribut d'agrahiment i homenatge de la ciutat de Lleida al beneit Sant Cristo Trovat, à qui's reclamà en la pesta de còlera l'any MDCCCLXXXV". [Tomàs Costa i Fornaguera]

6 DE GENER

- 1641 Amb motiu de les turbulències contra Felip IV es procedeix a l'important acte de col·locar la primera pedra al recinte de la fortificació que es projecta estendre al costat del reial alcàsser al cim de la muntanya que corona la ciutat. [RF]
- 1666 Se signa a Roma una butlla per la qual es concedeix autorització al bisbe de Lleida i Roda per crear una plaça de coadjutor a la darrera població amb els drets del canonge almoiner de la Catedral. [BP]
- 1865 Ses Alteses Reials Antoni Maria d'Orleans i Maria Lluïsa de Borbó s'inscriuen com a socis i protectors de 1a classe de l'Acadèmia Bibliogràfica Mariana. [AB]

7 DE GENER

- 1201 El rei signa una escriptura per la qual s'autoritza la fundació del convent dels trinitaris d'Avinganya, entre Aitona i Seròs, amb el títol de la Mare de Déu dels Àngels. El pare Silvestre Calvo refereix així la fundació: "San Juan de Mata, fundador de la orden, vino de París a Lérida, escogiéndola para centro de sus excursiones a Aragón y Cataluña. En esta ciudad tomó, pues, asiento el Santo, predicando la misión que tenía confiada, y logrando con su celo todo lo que necesitaba para fundar un convento de su orden. D. Pedro de Bellvís, caballero muy rico, cedió al Santo en el año 1201 una torre llamada de Avingaña, situada en el término de Aytona, para que en ella levantara un convento de trinitarios descalzos de la redención de cautivos, y esta fue la primera casa que fundó en España S. Juan de Mata y que llevó siempre el nombre de convento de la torre". [BP, RF]
- 1345 Pere III confirma la transacció i remissió o absolució de dret del botatge feta pel comte de Ribagorça a favor dels homes de l'Església de Lleida, del monestir de Sant Victorià de Roda i d'altres esglésies situades al comtat de Ribagorça. [BP]
- 1349 Pren possessió de la seu de Lleida Esteve Mulceo, francès de naixement, degà de Burgues, familiar de Climent VI i nomenat per aquest papa sense la intervenció dels capítols de Lleida i Roda, amb la qual cosa s'interrompia l'antic costum. Mulceo va estar gairebé sempre absent de la diòcesi i el substituïa el degà i vicari general Guillem Ramon de Montcada. En el seu temps es va fer la constitució que eximia el capítol del subsidi caritatiu que se satisfia al bisbe en assumir el càrrec. Va residir a Lleida només els

darrers anys de la seva vida, i va assistir al concili de Tarragona de 1357. Va morir al maig de 1360 i el seu cos va ser enterrat a la Seu Vella. [BP]

- 1399 El rector de l'Estudi General és requerit pel Consell General per tal que es reprenguin les classes, que havien estat interrompudes perquè es devia el sou als catedràtics. [AB]
- 1481 El Consell General acorda donar vint sous com a sou del temps en què va ensenyar, per tal d'ajudar a satisfer les despeses de viatge, al lector de teologia de Sant Joan, un framenor italià a qui no entenia la gent ni ell no hi podia fer res. Va deixar d'ensenyar després de Nadal i va tornar al seu país. [AB]

8 DE GENER

- 1183 Els pobles de Sena, Urgellet i Sixena atorguen una escriptura de conveni del tenor següent: "Remembransa de la convenensa entre los homes de Xixena, Sena i Urgellet sobre la image de la Verge Santa Maria madona nostra, que puis no vol estar en la sglesia de Xixena, que sie portada al tosal mes prop, dó stá la capella de Senyora Santa Anna; si de alli sen torne, duguela los de Sena á la capella del Senyor San Blay gloriós que stá en sa terra é en son terme é dellá del aygua, poseula é monteu en la capella de Madona Santa Maria, per no's veygue de llecent é se jugue fer pregaries; pero bé crehém que es miracle é que vol star en Xixena, en lo pantano, puis allí se es posada. Era 1225 in mense januario, die 8". La imatge a què es refereix aquest document havia desaparegut al novembre de 1182 de l'església parroquial de Sixena, on rebia culte i era molt venerada pels pobles comarcans des de temps molt remots. Fetes sense cap resultat moltes diligències per esbrinar on parava, finalment la va trobar un pastor anant a buscar un dels bous, que tots els dies travessava un pantà situat als voltants de la població i, arribant a un illot, s'agenollava davant de la imatge. Totes les diligències que es van fer per assegurar-la a l'església i a les ermites dels pobles veïns van ser inútils i, per molt que la portessin en processó i li retessin culte, la imatge desapareixia altre cop i sempre tornaven a trobar-la a l'illot. Havent acudit al so de tan extraordinaris successos el rei Alfons I el Cast i la seva esposa Sança, van acordar la fundació d'una església a l'illot i d'un convent de religioses de Sant Joan de Jerusalem per tal que es consagressin a retre culte a la imatge prodigiosa. [BP]